

XVII

SEJM WALNY PIOTRKOWSKI 1510 R.

WSTĘP

Sejm ten zwołany był z końcem 1509 r. na 25 stycznia 1510 r. do Piotrkowa. Sejmiki odbyły się w styczniu, zaś same obrady sejmowe trwały od 5 lutego do 2 marca 1510 r.¹ Konstytucje i uniwersały, uchwalone na sejmie, znalazły się – obok wielu innych aktów – w Metryce Koronnej²; tę też wersję należy traktować jako urzędową. Rychło jednak konstytucje z 1510 r. wydane zostały drukiem w zbiorze ustaw sejmowych, dokonanym za czasów Zygmunta Starego³. Zapotrzebowanie na teksty konstytucji okazało się tak duże, iż druk ten kilkakrotnie był wznawiany, w różniących się nieco od siebie wersjach; zachowało się co najmniej osiem, jak utrzymywał O. Balzer⁴, a nawet i dziesięć, jak wspominał St. Kutrzeba⁵, wersji tego wydania, wszystkich datowanych na 1524 r. Miało ono jeszcze jedną edycję, opracowaną przez Bursjusza w Akademii Zamoyskiej w 1602 r. Z tej ostatniej edycji skorzystali wydawcy *Volumina Legum*, przedrukowując ją pod skróconym tytułem: *Constitutiones conventus Petricoviensis anno Domini millesimo quingentesimo decimo*⁶.

Podobnie jak i w wypadku konstytucji z 1507 r., doszło tu do sytuacji z formalnego punktu widzenia niejasnej. Tekst zawarty w Metryce Koronnej miał, jak wiadomo, charakter urzędowy. Również i tekst, opublikowany w 1524 r., był tekstem urzędowym, gdyż edycja ta zaopatrzona została w edykt publikacyjny króla Zygmunta Starego.

Tymczasem obydwie te wersje różnią się od siebie poważnie tak co do formuł początkowych i końcowych (opuszczonych w 1524 r. i nie figurujących w późniejszych edycjach aż do *Volumina Legum* włącznie), jak i w zakresie liczby artykułów; sporo z nich, zawartych w pierwotnym tekście, zostało w 1524 r. po prostu opuszczonych. Stąd należy edycję z 1524 r. (i dalsze na niej oparte) uważać za przeróbkę tekstu podstawowego z 1510 r. Należy przy tym zwrócić uwagę na kwestię, że edykt królewski z 1524 r. dowolnie i bardzo poważnie zmodyfikował tekst ustawy sejmowej z 1510 r. i niczyjego protestu wówczas to nie wzbudziło.

Niniejsza edycja zawiera następujące teksty:

I. *Constitutiones conventus generalis regni* (datowany 22 lutego 1510 r.)⁷. Wzorem O. Balzera⁸, podaje się tu teksty dwukolumnowo, to znaczy według Metryki Koronnej (kolumna lewa) i druków z 1524 r. (kolumna prawa); tam gdzie poszczególne przepisy były wspólne obu redakcjom, rezygnowano z układu dwukolumnowego. Tekst zawarty w prawej kolumnie sczy-

¹ W. Konopczyński, *Chronologia sejmów*, nr 18, s. 133.

² Por.: MRPS, cz. IV, vol. 2, s. 57-60, nr 9379-9437. Te konstytucje zawarte były również w rękopisie nr 1133 Biblioteki hr. Zamoyskich w Warszawie oraz w rękopisie 1443 B. Ossol. Były to późniejsze odpisy.

³ *Statuta Serenissimi Domini Sigismundi Primi, Poloniae regis et magni ducis Lithuaniae etc., in conventibus generalibus edita et promulgata [...]*, Cracoviae 1524.

⁴ *Przyczynki do historii źródeł prawa polskiego*, Kraków 1903, s. 11-24; CIP, t. III, wstęp do tekstu nr 51, s. 104.

⁵ St. Kutrzeba, *Historia źródeł dawnego prawa polskiego*, t. I, s. 240.

⁶ VL, t. I, s. 366-374.

⁷ Por.: MRPS, cz. IV, vol. 2, s. 59, nr 9409.

⁸ CIP, t. III, nr 51, s. 104-118.

tano z pijarską edycją *Volumina Legum*, zaznaczając odmianki w przypisach tekstowych. Zrezygnowano z podawania drobnych odmianek – głównie w postaci błędów literowych – występujących w późniejszych dodrukach wydania z 1524 r., aż po 1602 r. włącznie; cały ten aparat służyłby tylko dla unaocznienia różnic między poszczególnymi dodrukami tegoż wydania, a tego badacz dokonać może na podstawie aparatu naukowego, zawartego w edycji balzerowskiej. Nie zaznaczono też różnic, jakie pojawiły się między pijarskim wydaniem *Volumina Legum* a jego reedycją, dokonaną przez Jozafata Ohryzkę; polegają one bowiem na coraz to dalszym odchodzeniu od podstawy źródłowej i służyć mogą jedynie do oceny stopnia staranności przedruku Ohryzki.

II. *Litterae regiae (ad Stanislaum de Chodecz, marsalcum regni, Leopoliensem et Camenecensem capitaneum et ad omnes capitaneos), de publicandis constitutionibus conventionis Petricoviensis, praecipue vero de homicidiis et teloneis* (datowany 24 lutego 1510 r.)⁹.

Zdaniem O. Balzera¹⁰, norma ta, choć adresowana do Stanisława z Chodcza, marszałka koronnego i starosty, nie ma charakteru prostego zlecenia królewskiego, aby opublikowano uchwalone na sejmie konstytucje. Wybiera z nich bowiem niektóre, podając je w streszczeniu, ale z objaśnieniami, które stanowią ważne uzupełnienie samego tekstu konstytucji.

Edycja niniejsza opiera się na wydaniu balzerowskim¹¹, przyjmującym jako podstawę tekst mandatu królewskiego dla Stanisława z Chodcza i uzupełniającym go odmiankami z analogicznego tekstu dla Stanisława Szafrąncza z Pieskowej Skały, starosty chęcińskiego (G. Chęć).

III. *Maiestas Regia testificatur expeditionem generalem contra Bogdan vayvodam Valachiae, anno praeterito motam iuribus et privilegiis terrestribus praeiudicare non debere* (datowany 24 lutego 1510 r.)¹².

IV. *Litterae universales contributionum publicarum* (z 28 lutego 1510 r.)¹³. Akt ten powtórzony tu został za edycją O. Balzera¹⁴, który przyjął za podstawę tekst Metryki Koronnej, uwzględniając odmianki zawarte w rękopisie Ksiąg poborowych ziemi przemyskiej i sanockiej.

Pominięte zostały w niniejszej edycji inne teksty, związane z sejmem piotrkowskim 1510 r., a mianowicie: przywilej wydany 1 marca 1510 r. na prośbę posłów ziem ruskich, a dotyczący dawności¹⁵, ordynacja dla Ormian, wydana 2 marca w związku ze sporem pomiędzy władzami miejskimi Lwowa a Ormianami, włączona później w skład Statutu ormiańskiego z 1519 r.¹⁶, przywileje dla Krosna w sprawie szosu i zwolnienia od cła¹⁷.

⁹ Por.: MRPS, cz. IV, vol. 2, s. 59, nr 9417.

¹⁰ CIP, t. III, nr 52, s. 118-120, gdzie tekst ten opublikowany jest pod tytułem: *Mandatum ad capitaneos regni de quibusdam articulis constitutionum in conventu generali regni Piotrcoviensi anno 1510 laudatorum publicandis et exequendis*.

¹¹ Por.: wyżej przypis 10.

¹² Por.: MRPS, cz. IV, vol. 2, s. 59, nr 9416. W wydawnictwie O. Balzera (CIP, t. III, nr 53, s. 120-121) tekst ten nosi tytuł: *Litterae terrigenis regni ob expeditionem generalem in bello nuper composito in Valachiam sponte factam indemnitate caventes*.

¹³ Por.: MRPS, cz. IV, vol. 2, s. 60, nr 9433, gdzie tekst ten figuruje pod tytułem: *Litterae universales regiae super exactionibus civili et fertonum, in comitiis Petricoviensibus laudatis, per universum regnum in manus exactorum missae et per eos capitaneis temporibus opportunis dandae*.

¹⁴ CIP, t. III, nr 54, s. 121-123.

¹⁵ Ibidem, nr 55, s. 123-125.

¹⁶ Ibidem, nr 56, s. 125-131.

¹⁷ MRPS, cz. IV, vol. 2, s. 61, nr 9454 i 9455.